

1945, 26. březen. Košice. — *Provolání Přípravného výboru Národní fronty, vyzývající slovenský pracující lid k podpoře bojového úsilí Sovětské armády a ke vstupu do I. československého armádního sboru.*

Slováci

Bráňte svätú slovenskú zem proti jej nemeckým hanobiteľom a pustošiteľom! Po boku slávnej Červenej armády vyžeňte Nemcov z celého Slovenska a z celej Československej republiky!

Uposlúchnite mobilizačnú výzvu Slovenskej národnej rady a postavte sa pod slávne zástavy I. čl. armádného sboru!¹

V dejinách sú zriadkavé chvíle, v ktorých národy samy rozhodujú o svojom budúcom osude. Takéto chvíle prežívame teraz my, Slováci. Ide o našu slobodu, o náš mier, o náš budúci národný život. A o všetkom tom máme rozhodnúť my — svojím bojom proti nemeckým vtrielcom. V týchto vážnych chvíľach vyhlásila Slovenská národná rada mobilizáciu ročníkov 1910 — 1926.

Obraciame sa v mene Národného frontu na mužských príslušníkov týchto ročníkov, ale aj na celý slovenský národ touto výzvou:

¹ Prispieť všemi silami k porážke fašizmu bylo nejdůležitějším úkolem rodící se lidové moci. Budování nové armády a její bojové zasazení na frontě stálo proto v popředí činnosti lidových orgánů. Moskevskému vedení KSC se podařilo zmařit plány buržoazních vládních kruhů čs. emigrace na vybudování kontrarevoluční armády a základem nové čs. branné moci stal se I. čs. armádní sbor.

Mobilizace do I. čs. sboru měla několik etap. Již v říjnu 1944 obrátilo se velení sboru na obyvatele osvobozené části východního Slovenska s výzvou k dobrovolnému vstupu do armády. Organizovaným nábořem se podařilo získat v době od 1. 11. 1944 do 15. 1. 1945 celkem 8070 dobrovolníků. (Viz studii B. Klípy „I. čs. armádní sbor v SSSR při osvobození Československa“ v knize „Za svobodu Československa“, III. díl, str. 298—305.) V druhé polovině ledna 1945 přistoupilo velení sboru ještě k individuálnímu náboru důstojníků, a to prostřednictvím národních výborů, aby zajistilo výběr politicky spolehlivých lidí do armády (srv. dokument čís. 150).

O první částečné mobilizaci bylo rozhodnuto koncem ledna 1945 a provedla ji na počátku února 1945 delegace SNR pro osvobozené území (porovnej např. titulní stránku Národní obrody ze 7. února 1945 s textem mobilizační vyhlášky). Vyhlášky byly vyvěšeny ve 23 okresech východního Slovenska. Částečná mobilizace se vztahovala na mužstvo v záloze do 30 let, poddůstojníky do 35 let, důstojníky a rotmistry v záloze do 45 let a důstojníky z povolání do 50 let věku („Za svobodu Československa“, III. díl, str. 372—376.)

Celková mobilizace všech vojenské služby schopných mužů do 35 let věku byla vyhlášena na základě usnesení předsednictva SNR ze dne 23. března 1945. Po nepříznivých zkušenostech s částečnou mobilizací (srv. citovanou studii Klípy a další materiál v košické registratuře archívu SNR i zprávu vládního delegáta, uloženou v archívu ÚD KSC, f. K. G.) byla rozvinuta velká všenárodní kampaň k zajištění úspěšného průběhu mobilizace. V čele úsilí o zdar mobilizace stála komunistická strana (viz dokument čís. 193). Slovenská národní rada se obrátila 27. 3. 1945 zvláštním přípisem na okresní a místní národní výbory s naléhavou výzvou, aby vynaložily všechny síly k důslednému provedení mobilizace v každém okrese (ASNR Bratislava, f. Košice 1945, čj. 177/1945 prez.). Mimoto vyslalo předsednictvo SNR do okresů své zplnomocněnce, kteří měli za úkol zařídit vše potřebné, aby byla mobilizace provedena na sto procent. (Viz např. pověřovací listinu pro M. Čulena, ASNR Bratislava, f. Košice 1945, č. 522/1945 prez.) Jaký důraz kladlo vedení KSS na zabezpečení úspěšného průběhu mobilizace, vyplývá např. z dopisu, který zaslali tajemníci ÚV KSS E. Friš a K. Bacílek oblastnímu tajemníkovi KSS v Michalovicích. V dopise se praví: „Je bezpodmienečně nutné dosiahnuť obratu v pomere k mobilizácii do I. čs. sboru. K tomu je predovšetkým potrebné, aby všetci funkcionári a všetci členovia strany prenikli vedomím osobnej zodpovednosti za úspešný priebeh mobilizácie. Je treba v praxi uskutočniť naše heslo, že komunisti majú byť prví a majú ukázať príklad. Je treba samozrejme zakriknúť tie elementy, ktoré sabotujú mobilizáciu a z prípadu na prípad odhalovať ľudí, ktorí žiadajú uvoľnenie bez skutočne odôvodnenej príčiny. Jestliže na strane niektorých demokratov sú tendencie uvoľňovať bez príčiny svojich ľudí, tak proti tomu treba ostro vystúpiť, ale za žiadnych okolností nie tak, že by sme my komunisti demokratov v podávaní žiadostí o uvoľnenie prelicitovali. Bolo by veľmi dobré, keby ste si v rámci Přípravného výboru Národného frontu konkrétne určili spoločný postup pri mobilizácii. Tým sa Vám dostáva možnosť zaviazat si demokratov v tejto veci, kontrolovať ich a zakročiť v tých konkrétnych prípadoch, keď je to potrebné.“

Oznamujeme Ti, že v týchto dňoch príde do vášho okresu delegácia SNR, v ktorej za komunistickú stranu bude Marek Čulen a ktorej úlohou je urobiť všetko v záujme úspešného prevedenia mobilizácie. Prosím, aby si tejto delegácii vychádzal vo všetkom v ústrety.“ (AÚV KSS Bratislava, skup. 1/8, složka „Výstavba aparátu strany“.)

Slováci!

Máme pred sebou ničomného a beštiálneho nepriateľa. Hitlerovské Nemecko, vrhajúc sa na európske, najmä slovanské národy, aby si ich zotročilo — siahlo kradmou rukou aj na život nášho národa slovenského.

Slávnej Červenej armáde a jej veľkému vodcovi, maršalovi Stalinovi, ďakujeme, že z polovice slovenského územia sú nemeckí korisťníci a vrahovia už vymetení. Sme vďační za oslobodenie polovice Slovenska aj nášmu I. čs. armádneho sboru, ktorý nám vycvičil a vyzbrojil bratia Rusi, ako aj našim hrdinom — partizánom.

No polovica Slovenska sa ešte v bolestiach svíja pod nemeckou okupáciou. Čo ste skúsili a vytrpeli Vy na teraz už oslobodenom území, všetku tú hrôzu stále ešte znášajú naši bratia na druhej polovici Slovenska. Tam Nemci ešte vždy lúpia slovenské majetky, podpaľujú dediny, vraždia dobrých slovenských rodolubov a vyvážajú tisíce Slovákov a Sloveniek do cudziny, aby ich tam nechali hynúť hladom na otrockých prácach.

Našou povinnosťou je skrátiť tieto muky celej polovice nášho národa, zaniestť zástavy slobody všetkým našim teraz ešte trpiacim a hynúcim slovenským bratom.

Slávna Červená armáda a Spojenci nastupujú k posledným útokom proti hitlerovskému Nemecku, aby na večné veky zbavili ľudstvo krvavej pliahy nacizmu a nemeckého militarizmu. K tomuto poslednému, ale stále ešte tvrdému boju sa musia pridružiť sily všetkých národov túžiacich po slobodnom živote. V šíkoch týchto bojujúcich slobodmilovných národov je aj miesto nás Slovákov.

Slovenský národ dokázal vo svojom slávnom banskobystrickom povstaní a v bojoch našich národných hrdinov — partizánov divy udatnosti. Vydobyl si svojím odbojom uznanie celého demokratického a kultúrneho sveta.

Ale boj nášho národa nie je ešte dokončený. Musíme ho dokončiť, víťazne dokončiť po boku našej osloboditeľky — Červenej armády vlastnými silami.

Od toho závisí, ako nás bude posudzovať svet v budúcnosti, aké bude budúce postavenie a život nášho národa v slobodnej Československej republike a v slobodnom svete.

Preto všetci do boja, všetci do práce.

Branci, vojaci, dôstojníci!

Bez váhania, so slovenskou hrdosťou v hrudi nastúpte pod zástavy I. čsl. armádneho sboru. So zbraňami v rukách chráňte česť nášho národa a vydobyte mu slobodu!

Ženy a matky

Posilňujte svojich mužov a synov v ich spravodlivom odhodlaní. Ide o budúcnosť a šťastie Vašich detí a rodín.

Miesta, opustené mužmi, zaujmite Vy: v továrňach, v úradoch, v kanceláriach.

Robotníci, roľníci v zázemí!

Pracujte so zvýšeným úsilím pre front. Pamätajte, že v boji na fronte i vo fabrike a na poli ste rozhodujúcim činiteľom. Vy ste cementom frontu doma i vonku. Preto nesiete najväčšiu zodpovednosť a Vaše povinnosti sú najväčšie. Tým súčasne zabezpečujete svoj chlieb, prácu a slobodu. Hrdo splňte pred dejinami svoju úlohu na tomto čestnom mieste. Roľníci, zásobujte Červenú a našu armádu, zaistite jarnú siaťbu! Zaslúžite sa tým o to, aby Vaša zem bola navždy slobodná a aby ste mali život dôstojný človeka.

Pracujúca inteligencia!

Pomáhaj všetkými svojimi duševnými schopnosťami — na fronte i v zázemí — aby náš národ vyšiel slávne z terajšej dejinnej skúšky. Kňazi všetkých cirkví a učitelia, buďte nášmu ľudu nápomocní pri plnení jeho vlasteneckých povinností.

Občania,

horlivo pracujte na obnove železničných tratí, lebo od ich vybudovania závisí úspech nášho boja!

Národné výbory!

Ste orgánmi rodiacej sa ľudovo-demokratickej moci. Dokážte, že ľud si zasluhuje, aby mal moc vo vlastných rukách. Postarajte sa o úspešný priebeh mobilizácie!

Členovia Komunistickej strany Slovenska
a Demokratickej strany!

Spojte svoje sily spolu s občanmi strannícky neorganizovanými v jednotnom Národnom fronte a vo vzornej shode zapojte sa do boja proti nepriateľovi a do práce pre front.

Nech žije víťazný boj slovenského národa po boku slávnej Červenej armády!

Nech žije slobodné Slovensko v slobodnom Československu!

Smrť nemeckým votrelcom!

Prípravný výbor Národného frontu.

Za Komunistickú stranu Slovenska:

Julo Ďuriš, Edo Friš, Karol Bacílek, Ján Púll.

Za Demokratickú stranu:

Fedor Hodža, Ivan Pietor, major Milan Polák, Tomáš Tvarožek.

Pravda, 27. 3. 1945, čís. 28.

[188]

1945, 27. březen. Košice. — Článek „Pravdy“¹ pojednávající o úkolech národních výborů a o vztazích mezi národními výbory a Slovenskou národní radou. Kritizuje lokální omezenost některých národních výborů a byrokratismus, projevující se v činnosti orgánů SNR.

Národné výbory a SNR

Národné výbory byly prvě orgány moci, které na oslobodenom Slovensku prevzaly do rúk organizovanie nového života. A jediné orgány. V rozbitých mestách a dedinách si občania zvolili dôveryhodných ľudí, ktorí sa uchopili obstarávania príbytkov ľuďom, čo sa vrátili z hôr a našli svoje chalupy zbúrané, zásobovania obyvateľstva a starosti o jeho zdravie atď. Utvorili milíciu, národné stráže, ktoré robily a robia kroky na zaistenie verejnej bezpečnosti. Celý politický a hospodársky život, školstvo atď. spočíva na pleciach Národných výborov. Sú to obrovské úlohy. Najmä v tých častiach, ktoré byly prechodom frontu zničené. K týmto úlohám nemajú Národné výbory mnoho pomoci. Majú svoj zdravý rozum, dôveru ľudu a pevnú vôľu dokázať, že sú schopné splniť všetky tie požiadavky, ktoré dnešná situácia predkladá. Nemaly rozsiahleho aparátu úradníckeho. Nemaly k dispozícii doterajších úradov. Úrady zčasti poslúchly príkaz bratislavských kvizlinkov k evakuácii, zčasti sa svojím pomalým a byrokratickým postupom nehodia na plnenie tých úloh, ktoré treba riešiť hneď a hlavne: nemajú tu prepotrebnú dôveru nášho ľudu a nevedia ho zapojiť do budovateľskej práce. Tvorenie Národných výborov na širokej základni a so širokou kompetenciou je bezpodmienočným príkazom dnešných potrieb. Je tiež politickou požiadavkou hesla ľudovej demokracie, ktorá má ovládať politickú štruktúru nového Československa. Národné výbory budú základom tejto ľudovej demokracie a jej vykonávateľmi.

Slovenská národná rada je najvyšším orgánom Národných výborov. Z nich čerpá svoju politickú váhu. Úspech jej práce záleží na tom, ako odpovedá a aké opatrenia robí na tie problémy, s ktorými sa Národné výbory potýkajú, a na druhej strane na tom, ako Národné výbory opatrenia SNR prijímajú za svoje a plnia ich.

A práve v tejto spolupráci SNR a NV nie je všetko v poriadku. Sú tu nedorozumenia a omyly, ktoré sa musia odstrániť. Chyby sú i na strane úradov SNR, i na strane NV.

Akú chybu robia NV? NV sa uzatvárajú. Uzatvárajú sa na vlastné územie okresu, mesta,